

Самур

№ 5 (147) 2003-йисан 31-май

1992-йисан январдилай акъатзава

Мас 1000 манат

ЦИЙИВИЛЕР

РЕСПУБЛИКАДИН ЮГЪ

Азербайжандин агъалийри Республикадин югъ шаддаказ кьейд авуна. 85 йис вилик кьегьал ксари яратмишай Азербайжан Демократик Республикадин уьмуьр 23 варз хъанатлани, ада чи халкъдин азадвиллин, аслу туширвиллин тарихда чехи роль кьугъвана. Къвед лагъай гьилера ихътин тарих чи халкъдиз 73 йис алатайдалай кьулухъ - 1991-йисан 18-октябрдиз къисмет хъана. Идахъ галаз авсиятда Азербайжандин Президент Гьейдар Алиева лагъана: "Рагъ-экъечдай патан мусурман уьлквейрин арада сифте яз Азербайжанда демократиядин девлет яранмиш хьун - XIX виш йисан эхирра ва XX виш йисан эвелра чи халкъ азадвиллин ва аслу туширвиллин гьиссеривди яшамиш хьунухъ галаз алакьалу я. А йисара чи халкъдин вилик-кылик квай ксари, камалэгълийри чи халкъдин милли азадвиллин, милли аслу туширвиллин гьиссер гужлу авуна ва ибуру ворида Азербайжанда Республика яратмишуниз кумек гана".

УРАДДИВ АГАКЪДА

Азербайжандин Зегьметдин ва Агъалияр Социальный жигьетдай Хуьзвай Министерстводин кьил Али Нагъиева агъалийрин пенсийрихъ галаз авсиятда вичин фикирар ачухарнава. Ада кьейд авунва хьи, мукъвара агъалийрин дуланажагъ хъсанарун патал азим крар кыиле тухурвал я. И крарикай садни тлимил пенсия къачузвайбурун пенсияр 50 процент артухарун я. А.Нагъиева лагъанва хьи, президентди талукъ указдиз кьул члугун кумазни пенсионерар чпин мураддив агакьда.

КАРДИК КУТУНА

"Азерсун-Гьолдинг" ширкетди алай йисан 26-майдиз Астарада чайдин фабрик кардик кутуна. Цудралди инсанар кваллахдалди таъминардай мумкинвал гудай и фабрик алай аямдин стандартриз жаваб гудай технологиядалди тукьлуьрнава. И хабар хвешивилелди къабулнавай райондин фермерривай фабригдин кваллахдарри хам чайдин сифтегъан магьсул къабулнава.

ЦУРУ ПУЛАР КИВАТИЗАВА

Милли Банкунай гайи хабардай аквазвайвал, агъалийрив гвай цуру пулар киватина терг авун кьетнава. И кар 2005-йисалди давам жеда ва ада пулуни кьитвал яратмишда. Рикел хкин хьи, алатай йисуз 389 миллион манат цуру пулар цийибурув звезна.

ЧИЛ УЬЦИУЬЗВА

Ара датлана кьвайи марфар, юргъар сеbeb яз чи республикадин азим районар чил уьциуьзва. Геологари хаталу гьалар кьейд авунвай чкайрин масштаб чирзава. Уьциуьн давам жезвай чкайра мониторинг яратмишнава. Агъсу, Желилабад, Лерик, Шамахи ва Сиязан районар геологари ихътин чкайриз гуьзчивал ийизва. Алимри ихътин татугайвилер муькуь районрани жедайди малумарзава.

ЯД АКЪАЛТЗАВА

Талукъ министерстводи гузвай хабаррай аквазвайвал, Куьр вацлуз яд акъалтун мадни давам жезва. Гъавилай Сабирабад, Сялян, Нефтчала районар хаталу гьал арадиз атанва. Фаддаказ бандар хажун лазим тирди къатлузвай ксар и кардин эгечинава. Твар кьунвай районар исятда 300-дав агакьна техникади кваллахзава. Анжах бандарай акъатзавай тлеквенрай авахъзавай ятари жемятдин квалеризни салариз зиян гузва.

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

ВОЗРОЖДАЕТСЯ УДИНО-АЛБАНСКАЯ КОНФЕССИЯ

Спустя почти 170 лет, в Азербайджане положено начало возрождению удино-албанской церкви. Первым шагом в этом направлении стала регистрация в Госкомитете по работе с религиозными структурами удино-албанской христианской общины. По такому неординарному случаю, как выразился председатель Госкомитета Рафик Алиев, ведомство решило, в виде исключения, провести презентацию конфессии. Возможно, возрождение самостоятельной албанской церкви вызовет неадекватную реакцию армян, так как в свое время Эчмиадзину перешли архив, документы албанской

церкви, а также усилился процесс арменизации самих албанцев и церкви. Как заметил глава общины Роберт Мобили, возрождение удино-албанской конфессии будет сильным ударом для армян. По его словам, следует ожидать их негативной реакции. "Мы не ставим целью ударить по ним, мы желаем всего лишь восстановления исторической справедливости, дать удинам уверенности в себе. Но возможная шумиха не имеет значения, поскольку факты - упрямая вещь", - говорит Р. Алиев. По его мнению, проблем с признанием новой конфессии со стороны христи-

анского мира не будет, тем более, что албанская церковь имеется в Иерусалиме и в других местах.

НАША СПРАВКА

Удины издревле имели свою автохтонную церковь, которая в 1836 году была передана в подчинение григорианской армянской церкви. На сегодняшний день число удинов в мире достигает 10 тысяч человек, при этом 6 тысяч из них проживают в селе Нидж Габалинского района.

Лятиф ШАМХАЛ.

MINNETDARLIQ

50 illik yubileyimlə əlaqədar mənə teleqram vuran, məktub göndərən, telefon zəngi edən, redaksiyaya gəlib məni təbrik edən bütün əzizlərimə, dostlarıma, həmkarlarıma və oxucularıma öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Mənim yaradıcılığım ilə bağlı "Azərbaycan", "Qusar", "Lezqi qəzet", "Zəngəzur", "Mir jənsini", "iki sahil", "Şərqi", "Ədəbiyyat" və başqa qəzetlərdə, "Literaturnıy Azərbaycan", "Samur" jurnallarında məqalələr dərc edən, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Televiziyası, "Lider" televiziyası ilə haqqımda süjetlər göstərən, Azərbaycan Dövlət Radiosunun müxtəlif proqramlarında verilişlər səsləndirən jurnalist həmkarlarıma səmimi qəlbədən təşəkkür edirəm.

Mənim həyat və yaradıcılığım ilə əlaqədar kitab yazıb nəşr etmiş şair-jurnalist Müzəffər Məlikməmmədova və bu mövzuda metodik vəsait hazırlayıb çapdan çıxarmış Bəybalə Ələsgərova ürəkdən minnətdarlıq edirəm.

Mayın 24-də yubileyimin Bakının Gənc Tamaşaçıları Teatrında keçirilməsində fəal iştirak edən bütün dostlarıma könül xoşluğu, xoşbəxtlik və uğurlar arzulayıram.

Sədaqət KƏRİMOVA

Рикі дар тахъайтла,
дуьнья дар жедач.

Лезги халкъдин мисал.

"SAMUR" LMM-DƏ YUBİLEY GECƏSİ

Bu günlərdə "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzində xalqın sevimli şairi Kələntər Kələntərlinin - 70 , tanınmış yazıçı-jurnalist Sədaqət Kərimovanın - 50, "Samur" LMM ağsaqqallar şurasının sədri, Bakıdakı Ləzgi məscidinin müdiri Qabil Səmədovun - 75 və tanınmış alim Abdulləməcid Rzayevin - 80 illik yubileyləri keçirilmişdir. Tədbirə "Samur" LMM üzvləri, şairlər, ədəbi tənqidçilər, ədəbiyyatşünaslar və tanınmış alimlər yığılmışdılar.

Tədbiri "Samur" LMM-nin üzvü, təşkilat komitəsinin sədri, tanınmış alim Kamal Abdullayev açaraq yubilyarları təbrik etmiş və onlara "Samur" LMM-nin hədiyyələrini təqdim etmişdir. Xalq deputatı Asya Manafova, ədəbi tənqidçi M.Məsimovlu, şairlər İbrahim Göyçaylı, Nizami Saraclı, Tahir Talıblı, "Samur" LMM sədr əvəzi Muradağa Muradağayev, tanınmış alimlər İbrahimxəlil İbrahimxəlilov, Əhmədyan Əlimov, Benyaməddin Davıdov və başqaları yubilyarları doğum günü münasibəti ilə təbrik etmişlər.

Tədbirin sonunda yubilyarlara söz verilmişdir. Kələntər Kələntərli, Qabil Səmədov və Abdulləməcid Rzayev "Samur" LMM rəhbərliyinə, təşkilat komitəsinə və eləcə də tədbir iştirakçılarına dərin minnətdarlıqlarını bildirmişlər.

Lütfiyar RƏHİMOV

YENİ VƏSAİT

Bu yaxınlarda "Ziya-Nurlan" nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsində "Sədaqət Kərimova - 50" adlı metodik vəsait nəfis şəkildə çap olunmuşdur.

Vəsait şair-jurnalist-yazıçı Sədaqət Kərimovanın yaradıcılığının mədəni-maarif müəssisələrində təbliği məqsədilə nəşr olunmuşdur. Vəsait M.F.Axundov adına kitabxanada nəşr hazırlanmışdır. Kitabın tərtibçi-müəllifi Bəybalə Ələsgərov, redaktoru Leyla Qafurovadır. Kitab "On söz", "Ədəbiyyat və mədəniyyət xadimləri, qələm dostları və oxucuları S.Kərimova haqqında", "həyat və fəaliyyətinin əsas məqamları", "S.Kərimovanın əməyini qiymətləndirən təltiflər", "S.Kərimova yaradıcılığının mədəni-maarif müəssisələrində təbliği" və "Ədəbiyyat siyahısı"ndan ibarətdir.

Kitaba "On söz"ü tərtibçi-müəllif B.Ələsgərov yazmışdır. O, burada S.Kərimovanın həyat və yaradıcılığı haqqında qısa məlumat vermişdir.

Vəsaitin ikinci bölməsində (ədəbiyyat və mədəniyyət xadimləri, qələm dostları və oxucuları S.Kərimova haqqında) görkəmli şəxslərin (H. Orucov, K. Abdullayev, B. Ələsgərov, H. Məhəmmədov, Ş. Dəlidağ, X. Xəmetova və s.) S. Kərimova haqqında fikirləri, düşüncələri və ürək sözləri öz əksini tapmışdır.

Növbəti bölmə "həyat və fəaliyyətinin əsas məqamları" adlanır. Tərtibçi bu məqamları xronoloji qaydada vermişdir.

Vəsaitin əsas bölmələrindən biri "S.Kərimovanın yaradıcılığının mədəni-maarif müəssisələrində təbliği" adlanır. Burada çoxşaxəli yaradıcılığı olan şair-jurnalist-yazıçının əsərlərinin təbliği formaları geniş şərh olunur. Mədəni-maarif müəssisələri olan kitabxana, klub, teatr, mədəniyyət evləri və saraylarında keçiriləcək görüşlərin, sərgilərin, konsertlərin metodikası geniş işıqlandırılır və izah olunur.

Vəsaitin sonunda istifadə olunacaq ədəbiyyatın və dövrü mətbuatın siyahısı verilir.

500 nüsxə tirajla çap olunan bu metodik vəsait respublikamızın bütün mədəni-maarif müəssisələri üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Roza HACIMURADOVA.

Nobel Komitəsinin sonuncu iclasında Azərbaycanca fəaliyyət göstərən, dünyada sayca beşinci olan Nobel İnformasiya Mərkəzinin gördüyü işlər yüksək qiymətləndirilmişdir. Mərkəzin rəhbəri, pedaqoji elmlər namizədi Bəybalə Ələsgərova daha beş il müddətinə bu vəzifəni icra etmək tapşırılmışdır.

Bəybalə Ələsgərova bu münasibətlə ürəkdən təbrik edir, ona fəaliyyətində böyük uğurlar arzulayır.

Oxuculara isə B.Ələsgərovun "Bizim əsr" qəzetinə (30 may 2003-cü il) verdiyi müsahibəni təqdim edirik.

"SAMUR"

- Azərbaycanca Nobel informasiya Mərkəzinin fəaliyyəti qənaətbəxş deyil. Sizcə, buna səbəb nədir?

- Nobel İnformasiya Mərkəzi 1996-cı ildə Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının nəzdində yaradılıb. Ancaq çox təəssüf ki, bizdən asılı olmayan səbəblərə görə, qurumumuzun fəaliyyəti qənaətbəxş deyil. Əvvəla, yerlə təmin olunmamışıq. İctimai əsaslarla müqavilə bağladığımız bir neçə işçimiz var. Ən əsası, Elmlər Akademiyası tərəfindən ekspertlər qrupları yaradılmayıb. Onların rəyi olmadan isə təqdimat yazmaq mümkün deyil.

- Hazırda neçə ekspert qrupu fəaliyyət göstərir?

- Yeganə fiziologiya üzrə ekspert qrupumuz işləyir.

- Ümumiyyətlə, neçə ekspert qrupu olmalıdır?

- Fiziologiyadan başqa, kimya, iqtisadiyyat və ədəbiyyat üzrə ekspert qrupları olmalıdır. Onların nə vaxt yaradılacağı barədə dəqiq heç nə deyə bilmərəm. Hər halda güman edək ki, bu, yaxın zamanlarda olacaq.

- Belə çıxır ki, bu illər ərzində ekspert qrupunun olmaması ucbatından neçə elmi iş təqdimat yazılmayıb.

- Təəssüf ki, belədir.

- İndiyə qədər neçə Azərbaycan aliminin elmi əsərinə təqdimat yazmışınız?

- Cəmi dörd alimə.

- Bu alimlər barədə məlumat verə bilərsiniz?

- Xeyr, bu, sirdir. Ancaq onu deyim ki, bir alimimiz cəmi iki səsə görə amerikalı həmkarından geri qalıb. Alimimizin işi dünyanın görkəmli elm adamlarından ibarət ekspert qrupundan müsbət rəy alaraq, gizli səsvermədə iştirak etmək hüququ qazanmışdı.

- Dünya üzrə cəmi beş Nobel informasiya Mərkəzindən birinin Azərbaycanda olması xoş təəccüb doğurur. Başqa ölkələrdə də belə bir mərkəzin yaradılmasına cəhd göstərilirmi?

- Bilirsiniz, Nobel mükafatının yaşı 100-ü ötüb. Bu illər ərzində İsveçrə hökuməti No-

bel mükafatını həmişə xüsusi nəzarətdə saxlayıb. Dünyanın əksər ölkələri onlarda Nobel İnformasiya Mərkəzinin fəaliyyət göstərməsində maraqlıdır. Ancaq bunu Nobel Komitəsi məhdudlaşdırır.

- İlk Nobel informasiya Mərkəzi nə vaxt yaradılıb?

- İlk mərkəz 1974-cü ildə Amerikada yaradılıb. Sonra Böyük Britaniyada, Almaniya-da, daha sonra isə Rusiyada bu mərkəzin təməli qoyulub. Ən sonuncu mərkəz isə Azərbaycanda yaradılıb. Bu əlamətdar hadisənin tarixinə gəlincə, SSRİ dağıldandan sonra Nobel Komitəsi keçmiş sovet respublika-larının alimlərindən ibarət ekspert qrupu dəvət etmək qərarına gəldi. Ekspert qrupu 16

"ALİMLƏRİMİZİN KƏŞFİNİN "TÜSTÜSÜ" SONRA ÇIXIR

nəfərdən ibarət olmalı idi. Qrupda görkəmli elm adamları təmsil olunurdu və mənim ora daxil olmağım bir qədər müşkül məsələ idi. Ancaq iş elə gətirdi ki, Nobel qardaşlarının Azərbaycanla bağlılığını nəzərə alaraq Cənubi Qafqaz üzrə erməni alimi Lalayana deyil, məni seçdilər. Beləliklə, Nobel Komitəsinin məsul şəxsləri ilə tanış oldum. Əlaqələr möhkəmləndikdən sonra xahiş etdim ki, Azərbaycanda Nobel İnformasiya Mərkəzinin yaradılmasına icazə versinlər. Müsbət cavab aldım.

- Beynəlxalq quruma nə vaxt həqiqi üzv seçilmişiniz?

- Mərkəz yaratdığımıza görə 1996-cı ildə beynəlxalq quruma həqiqi üzv seçildim.

- Mərkəzin fəaliyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?

- Nobel mükafatının nizamnaməsində göstərilir ki, aşağıdakı şəxslər bu mükafata

təqdimat yazıb bilərlər: Nobel mükafatı alan şəxslər, Nobel İnformasiya Komitəsinin həqiqi üzvləri. Məsələn, Cənubi Qafqaz üzrə yeganə mən təqdimat yazıb bilərdim. Digər Cənubi Qafqaz ölkələrindən Nobel Komitəsinə sənəd göndərildə, onlar sənədləri mənə yollayırlar. Mən də yalnız ekspert qrupunun müsbət cavabından sonra təqdimat yazıb bilərdim. Əks təqdirdə, Cənubi Qafqazdan təqdimatsız göndərilən heç bir işlə tanış olmurlar. Açıq deyim ki, Nobel Komitəsinə təqdim olunan sənədlərin ən əvvəl imzasına baxırlar. Çünki hər sahəyə dair ildə azı 50 min iş daxil olur. Onlar yalnız təqdimat əsasında göndərilən işlərə baxırlar. Təqdimatsız işləri isə lazımsız kağız kimi bir kənar qoyurlar.

- Ən nəhayət, Nobel mükafatının tarixinə nəzər salardıq.

- Alfred Nobel 1896-cı ildə mükafatın təsis edilməsi haqqında vəsiyyət edib. 1901-ci ildə ilk Nobel mükafatı təqdim olunub. Həmin mükafatın fondu 31 milyon İsveç kronu məbləğindəymiş. Hazırda bu fond 116 milyon dollar təşkil edir. Nobelün vəsiyyətinə görə mükafat beş sahə üzrə təqdim olunur. 1968-ci ildə isə İsveç bankının 300 illiyi münasibətilə 6-cı Nobel mükafatı təsis olundu. Bu mükafat iqtisadiyyat sahəsi üçün nəzərdə tutulub.

- Sizcə, Nobel mükafatı fondunun yaradılmasında Azərbaycan nefti hansı rol oynayıb? Bu qurum Azərbaycan xidmətlərindən xəbərdardirmi?

- Nobel mükafatı dörd qardaşdan birinin - Alfred Nobelun adı ilə bağlıdır. Alfred ailə üzvlərinin narazılığını nəzərə almadan bu mükafatı təsis edib. O, 1896-cı ildə vəsiyyət etsə də, mükafat üzrə beş il sonra təsis olub. Çünki ailə üzvləri vəsiyyətin bu bəndinə qarşı çıxıblar. Onun digər varidatı kimi,

mükafat üçün nəzərdə tutulan mirası da öz aralarında bölmək istəyiblər. Ancaq Lüdvikin oğlu Elmar Nobel əmininə ona çatan mirasından imtina edərək, mükafatın təsis olunmasına köməklik edib. Alfred Nobel isə Bakı nefti ilə heç bir bağ-

lılığı olmayıb.

Tarixdən xəbərsiz olan bəzi insanlar iddia edirlər ki, Nobel mükafatı fondunun 40-45 faizi Azərbaycan neftinin payına düşür. Bakı nefti ilə heç bir bağlılığı olmayan Alfredin özü kifayət qədər zəngin olub. Yeri gələndə o, qardaşlarına kömək edib. Silah istehsalı ilə məşğul olan Alfredin özü üçün sahədə bir sıra qəfləri var. Yeri gəlmişkən, Alfredin göstərişilə Nobel qardaşları Lənkəran və Astara zonasında bitən, tüfəng qundağı üçün əvəzsiz material sayılan dəmirəğacəla maraqlanmaq üçün Azərbaycana gəliblər. Amma fond Azərbaycan nefti hesabına yaradılmasa da, Nobel qardaşlarının ölkəmizlə bağlılığı kifayət qədər önəmli bir tarixi faktıdır. Bu tarixi fakt Azərbaycanın xeyrinədir.

Sevinc RƏHİMOVA.

Azərbaycan xalqının həyatında elə tarixi faciələr olub ki, onlar haqqında hələ də ictimaiyyətin lazımi səviyyədə məlumatı yoxdur. Zənnimizcə bu günün ziyalıları, alimləri tarixi faciələrimizi gələcək nəsələ, dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün öz vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirməlidirlər.

Respublika prezidenti cənab heydər Əliyevin ardıcıl olaraq imzaladığı fərmanlarda qaldırılan mühüm problemlər, milli faciələrimizə verilmiş obyektiv siyasi qiymət ziyalılarımla bu barədə reallıqları əks etdirən kitablar yazmağa sövq etmişdir.

Bu səpkidə yazılan son dövrlərin uğurlu nəşrlərindən biri də şair-jurnalist Əbülfət Mədət oğlunun və Qasım Qırx-

qızının yazıb ərsəyə gətirdikləri "Zəhmli polkovnik" adlı kitabıdır. Bu kitab ömrünün otuz ilə yaxın bir dövrünü daxili işlər orqanlarında xidmətə həsr etmiş, həyat və fəaliyyəti vətəninə, xalqına sədaqətlə xidmət etmək nümunəsi olan polis polkovniki Sadir Surxay oğlu Məmmədova həsr edilmişdir.

"Dost borcu - dost sevgisi" adlanan bölmə ən böyük milli faciələrimizdən sayılan Qarabağ hadisələri ilə başlayır. Müəllif Sadir Məmmədovla tanışlığının Dağlıq Qarabağda 1988-ci ilin fevralında başladığını bildirilir və ikinci görüşün isə erməni terrorçularının Tuğ kəndində törətdikləri cinayət hadisəsi vaxtı, yəni orta məktəbin 9-cu sinif şagirdi Teyyub Fərrux oğlu Süleymanovun oxuduğu məktəbin həyatında ermənilər tərəfindən qətlə yetirildiyi zamanlara təsadüf etdiyi qeyd edilir.

Kitabın bir bölməsi "Vətəndən uzaqlarda" adlanır ki, burada onun Orta Asiyada, xüsusilə Özbəkistanda işlədiyi dövrdə baş verən hadisələr, ona göstərilən təzyiqlər, çətin cəniyətlərin onun tərəfindən peşəkarcasına acılması və s. maraqlı məqamlar açıqlanır. Lakin o, şan-şöhrətə uymayaraq doğma Azərbaycan torpağının müdafiəsini hər şeydən üstün tutaraq respublikamıza qayıdır. Bunun əsas səbəbi isə bəd-

nam ermənilərin Qarabağda başladığı separatçılıq, terrorçuluq və işğalçılıq əməlləri idi. Sadir Məmmədov Qarabağda təyinat alanda hiss etdi ki, real vəziyyət eşitdiklərindən daha mürəkkəbdir. Bu barədə kitabın "Qan canağı" adlanan bölməsində daha ətraflı məlumat verilir. 1988-ci il fevralın 11-də Stepanakertə (Xankəndinə) ezamiyyətə gələn S.Məmmədov yazırdı ki, "Qarabağ" mehmanxanasında yerləşdik. Mitinglərin içində tez-tez gedirdim. Onlara yemək-icmək də verirdilər. Onda başa düşdüm ki, bu, süni şəkildə qabardılmış bir məsələdir. Nəticənin ağır və acınacaqlı olacağı gözləndirdim. Mitingdə belə şüarlar səsləndirdi: "Ana Ermənistan, Artsax səninlədir!", "Dağlıq Qarabağ Ermənistana birləşdirilməlidir!". Bu şüarları eşidəndən sonra özümlə yer tapa bilmirdim. Nazirliyə təfsilatı ilə məlumat verdim. Bu məsələlər SSRİ daxili işlər naziri Yelisevə qədər çatdırdım.

Sadalanan epizodlar əvvəl bölgəyə ezam edilmiş, sonra isə vilayətdə qalıb işləyən Sadir Məmmədovun gözləri qarşısında baş verirdi. Görüb eşitdiklərini, əməliyyat vəsaiti ilə əldə etdiklərini Sadir Məmmədov Bakıya ötürsə də bunlara o qədər də ciddi reaksiya verilmədi. Müəlliflər haqlı olaraq əsərin bir bölməsini "Cavabsız

YENİ KİTAB

teleqramlar" adlandırmışlar.

Bu kitab Xankəndindən sonuncu çıxan zəhmli polkovnik haqqındadır. O vaxt millətin və xalqın ağırlarına, dərdlərinə məlhəm tapan, haqqını özünə qaytaran, əhalini səfərbər edib qüvvələri birləşdirən ölkənin müdrik ağsaqqalı yox idi. Qəhrəman Azərbaycan oğullarının səsinə səs verilmirdi. Belə bir xoşbəxtlik Azərbaycana sonra nəşib oldu. Ölkəmizin prezidenti heydər Əliyev daima Qarabağ problemini düşünür, onun həlli yollarını arayırdı və inanır ki, bu mürəkkəb məsələ xalqımızın birliyi sayəsində özünün layiqli həllini tapacaq.

Sadir müəllim də buna tam əmindir. Onun dediyi kimi: "Yandırılmış yurd yerlərimizin azad ediləcəyi gün uzaqda deyil!"

Bir məqalədə kitabın bütün məziyyətləri haqqında məlumat vermək mümkün deyil. Düşünürəm ki, Əbülfət Mədət oğlunun və Qasım Qırxqızının Azərbaycan polisinin həyat və fəaliyyətindən, Qarabağ hadisələrindən bəhs edən "Zəhmli polkovnik" adlı kitabı oxucuların marağına səbəb olacaqdır.

habil HƏMİDOV,
Azərbaycan Milli EA
Fəlsəfə və Siyasi-hüquqi
Tədqiqatlar İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi,
pedaqoji elmlər namizədi.

Yağ yağnan qaynar,
yarma quru qalar.

AZƏRBAYCAN ATALAR SÖZÜ.

ТƏВРИКЛƏР ПОЗДРАВЛЕНИЯ

"Samur" qəzetinin baş redaktoru Sədaqət Kərimovaya HÖRMƏTLİ SƏDAQƏT XANIM!

Siz Azərbaycanda tanınib-seçilən, qələmi ilə gözəlliyə, mənəvi-etik dəyərlərə, Azərbaycan və ləzgi xalqlarının sarsılmaz tarixi dostluğuna sədaqətlə xidmət edən pəşəkar jurnalist, istedadlı şairiniz. Sizin şerlərinizdə və publisist yazılarınızda səmimiyyəti, təbiiyyəti xüsusi qeyd etməyə istədim.

Şübhəsiz ki, bu, əsil söz-sənət adamının yaradıcılıq uğurlarını şərtləndirən vacib keyfiyyətlərdir.

Əziz yubileyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edir, şəxsi həyatınızda və yaradıcılığınızda yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

**hidayət ORUCOV,
Azərbaycan Respublikasının milli siyasət məsələləri üzrə dövlət müşaviri.**

HÖRMƏTLİ SƏDAQƏT XANIM!

"Samur" LMM Sizi anadan olmağınızın 50 illiyi münasibətilə təbrik edir. Sizə can sağlığı, uzun ömür və könül xoşluğu arzulayırıq. Gün o gün olsun ki, Sizin 100 illiyinizi qeyd edək. Şərəfli işinizdə yeni-yeni uğurlar diləyirik.

hörmətlə: Rəyasət heyəti.

HÖRMƏTLİ SƏDAQƏT XANIM!

Sizi anadan olmağınızın 50 illiyi münasibətilə əsəmi qəlbədən təbrik edirəm! Sizə həyatda ən şirin nemət olan can sağlığı, uzun ömür, yaradıcılığınızda yeni-yeni müvəffəqiyyətlər arzu edirəm! Gün o gün olsun ki, Sizin 100 illiyinizi keçirək.

**hörmətlə: B. A. ƏLƏSGƏROV,
Beynəlxalq Nobel informasiya Mərkəzinin həqiqi üzvü.**

УВАЖАЕМАЯ СЕДАГЕТ ХАНУМ!

Представительство Республики Дагестан в Азербайджанской Республике искренне и сердечно поздравляет Вас с 50-летним юбилеем.

В этот радостный для Вас и Ваших близких день хотелось бы подчеркнуть, что вы - одна из ярких, самобытных писателей, что Ваше творчество активно пропагандирует идеи дружбы народов, гуманизм и милосердие, пользуется признанием у читателей.

Изданные Вами многочисленные произведения, Ваши творческие образы учат молодежь воспитывать в себе лучшие человеческие качества: патриотизм, самоотверженность, любовь к национальной культуре и возвышенные чувства.

Вы щедро передаете свои знания и любовь молодому поколению, которое по праву гордится Вами.

Ваше творчество как редактора газеты "Самур" проникнуто любовью к народам Азербайджана и Дагестана. И эта взаимная любовь способствует укреплению исторической дружбы братских народов.

Поэт, писатель, музыкант, педагог, надежный друг, прекрасная мать - редкое сочетание! И все это в Вас одной.

В кругу всех близких и друзей
Мы в юбилей Вам пожелаем
Добра, здоровья, светлых дней,
Чтоб беды, горе и ненастье -
Все проходило стороной,
Лишь только радости и счастье
К Вам бы летели в дом родной.

Желаем быть здоровой, энергичной
Сентиментальной, симпатичной,
Трудолюбивой, бескорыстной,
Как солнце яркое лучистой,
Чтоб исходящее тепло
К Вам всегда друзей влекло.

**Представитель Республики
Дагестан в Азербайджанской Республике
М. Курбанов.**

УВАЖАЕМАЯ СЕДАГЕТ!

От души поздравляю Вас с важным событием в вашей жизни - юбилейным днем рождения. Ваше творчество, талант поэтессы получили широкое признание у многотысячной читательской аудитории. Пусть никогда не иссякнет щедрый родник вашего поэтического дара. В день юбилея желаю Вам крепкого здоровья, счастья, благополучия, творческого вдохновения.

**Заместитель председателя
Народного Собрания Республики Дагестан
Насир Гайдаров.**

УВАЖАЕМАЯ СЕДАГЕТ!

Сердечно поздравляю Вас с юбилеем. Желаю Вам огромного счастья, крепкого здоровья, благополучия, новых свершений и творческих успехов. В Дагестане любят и ценят Ваше творчество. Ибо оно служит дружбе и взаимопониманию народов двух братских республик.

**С уважением:
Имам ЯРАЛИЕВ, прокурор
Республики Дагестан.**

МОРЕ ЦВЕТОВ

Этот вечер многим запомнится красивыми букетами цветов, бесконечно лившимися на сцену. Среди них роз было больше - море роз подарили юбиляру поклонники его искусства. Да, да, больше 300 букетов мы насчитали, но дальше потеряли счет. Это захватывало, это трогало, это радовало.

Речь идет о юбилейном вечере Седает Керимовой, который прошел 24 мая в одном из лучших театров города Баку - Театре Юного Зрителя. Ряд знаменательных событий отмечали друзья Седает ханум в этот день. Это и 50 лет со дня рождения, и 100-й номер газеты "Самур", который издан под ее подписью. Вышли две ее новые книги на родном лезгинском языке: "Къайи рагъ" ("Холодное солнце") и "Мад са гатфар" ("Еще одна весна"). В первой книге собраны рассказы, повести и пьеса автора, во второй - стихи, баллада, поэма, а также песни с нотами.

А накануне юбилея Министерство Культуры Азербайджана совместно с Азербайджанской Государственной Библиотекой имени М.Ф.Ахундова выпустили методическое пособие с целью пропаганды литературного наследия Седает Керимовой. Книга издана для распространения ее в библиотеках и культурных учреждениях республики. Составителем ее является представитель Нобелевского Центра в Азербайджане, кандидат педагогических наук Бейбала Алескерова. Редактор книги - директор Республиканской Государственной Библиотеки Лейла Гафурова.

А известный поэт - журналист Музаффар Меликмамедов свою книгу под названием "Седает" посвятил жизни и творческой деятельности С.Керимовой. Исследовав все творческие сферы юбиляра, он смог создать интересную и запоминающую книгу.

Еще одно событие. Лезгинский ансамбль "Сувар", художественным руководителем которого является С.Керимова, выпустил свой первый компактный диск под названием "Зи хайл эл" ("Мой родной край"). Сюда вошли лезгинские народные мелодии и авторские песни С. Керимовой.

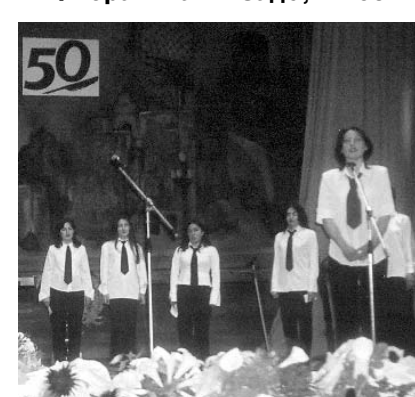
Все эти знаменательные события юбилар вместила в один вечер и сделала это превосходно. Этот вечер всем запомнился особой душевностью. Теплота и искренность придавали особый тон торжеству. Выступавшие сердечно поздравляя юбиляра, рассказывали о редких качествах ее многостороннего таланта.

Аждар Агаев, доктор педа-

гогических наук, профессор:

"Ее творчество захватывает. Являясь глубоким человеком, она пишет глубокие вещи, не любит ничего поверхностного. Газета "Самур", редактором которой является Седает ханум отличается своим бережным отношением к языку. Любовь к государственному языку чувствуется в каждой заметке, напечатанной в "Самур"е".

Флора Халилзаде, поэт-

журналист: "Мы часто бываем на различных юбилейных торжествах и иногда вынужденно восхваляем

юбиляров, а когда остаемся наедине с собой, упрекаем себя за эту ложь. А слова, которые звучат сегодня здесь в адрес Седает, самые искренние, она достойна еще большего".

Ахмедхан Алимов, доктор геолого-минералогических наук: "До этого вечера мне казалось, что я трудолюбивый человек. Но услышав здесь факты из ее творческой автобиографии я преклоняюсь перед талантом и трудолюбием нашей замечательной Седает ханум".

Сулхия Муса кызы,

публицист: "Книгу Седает ханум "Хал" ("Блажная") я читала 10 раз. Никакая книга в моей жизни меня так не волновала. Если бы хоть на один миг мне дали право присуждения Нобелевской Пре-

мии, я не думая выбрала бы "Блажную" Седает ханум.

Сафарбег Сафарбегов, врач: "Отличительная черта творчества Седает Керимовой в том, что она никогда не забывает о неземном - о Боге. А это так важно".

Земфира Магеррамлы, журналист-публицист: "Я иногда удивляюсь. Сколько ноши несет эта героическая женщина на своих хрупких плечах. И все, что делает, делает достойно".

Бейбала Алескерова, Махмуд Челябинов, Арзу Абдуллаева, Ингилаб Гасанлы, Зардушт Ализаде, Марьям Алибейли, Шовкет Ханмамедова и другие выступавшие говорили самые добрые слова о юбиляре.

Интересными были выступления студентов Бакинского филиала Дагестанского Государственного Университета. Они приготавливали поэтический букет из стихов своего педагога на трех языках. А Гюльбес Асланханова и Ульяна Меджидова подарили стихи, посвященные ей.

Когда солистка ансамбля "Сувар", студентка Музыкального Колледжа им А.Зейналлы Джамилы Залова со своими подругами из Музыкальной Академии спели песню, посвященную юбиляру, зал долго и бурно аплодировал.

Запомнился "Сувар" со своим музыкальным букетом. Решад Ибрагимов, Роза Гаджимурдова, Джамилы Залова Руслан Пирвердиев, Заур Мусаев и Афган Джамалутдинов еще раз покорили зрителей. Руслан Пирвердиев, который читал стихи юбиляра, раскрыл еще один свой талант - талант актера. Ведущие - известный поэт-журналист Музаффар Меликмамедов, Эсмира Казиахмедова и Руслан Шейдаев сделали все, чтобы вечер запомнился гостям.

Меньше всех, конечно говорила юбиляр. Ей времени не хватило. А самое интересное произошло в конце, когда не успевшие поздравить юбиляра, в буквальном смысле осыпали ее цветами.

Когда вечер закончился Седает

ханум попросила всех женщин взять с собой букеты цветов. Многие послушались ее. И в итоге... юбиляр осталась без единого букета. Но она не была расстроена:

- Все цветы все равно мои, они останутся у меня в сердце.

**Гамида АЛИЕВА,
писатель-журналист.**

Не можете выделиться талантами - выделяйтесь усердием.

Дейв УЭЙНБАУМ.

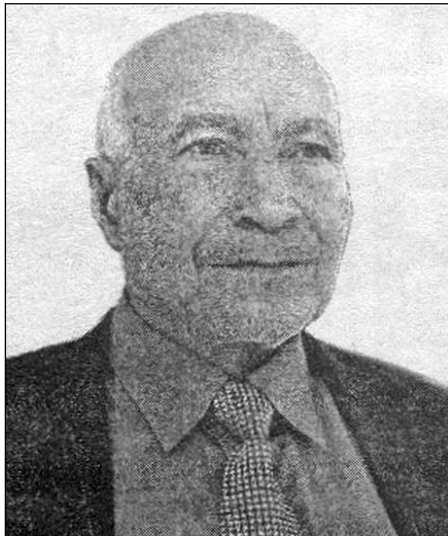
ВУН ХВАШКАЛДИ, ИСКЕНДЕР!

Такан, залан ва гъайиш жедай хабарар гъикъван пара хъайитлани, ара-ара риклиз регъят - шад жедай хабарарни жезва - икI жез хъаначиртIа, гилан девирни уьмуьр эх ийиз лап четин жедайди тир. Эхиримжи вахтар хъайи ихътин хабаррикай риклиз къетIен регъят - шад ийизвайбурукай сад за Искендер Къазиев жагъун хъувун, майдандиз акъат хъувун яз гъисабзава...

- Вун ина зи, чи юлдаширин рикIел алаз, вун жагъун хъувунихъ, хтунихъ тамарзу яз, гъикъван вахтар хъана, азиз кас, дуст! Вун Ватандиз, лезгийрин арадиз акъат хъувун - хтун ваз мубаракрай, вун хтун гъа ваз гъакъван Iандай ва вунни вичиз гъаI Iандай лезги халкъдизни мубаракрай - ам патал, адалат, гъахъ патал акъван зегметар, азабар ва гъаф сувабар къачур лайихлу кас!..

За чи "Самур"дивай и йикъарин "Лезги газет"ди ганвай Искендер Къазиева вичикай авур хабар-ихтилат чанун тIалабзава.

Кичибег МУСАЕВ

нагъакъан крар вучиз ийизвайди я, дуьз рекъе хъайитIа, жедайни?" Сократ зи лап рикI алай философ тир ва зун адалай чешне къачуз чалишмиш жезвай.

Зигъиндин-камалдин алемда жуван чка жагъуриз чалишмиш хъанвай зав, рикI тIардай хабар - Фашистрин Германияди чи Ватандал вегъенва лагъай хабар агакъна. Пакатин юкъуз зун фронтдиз ракъурун тIалабзавай арзани гъаз Ахцегърин райвоенкоматдиз фена.

"Жуван дидедин патав ахлад, яшар бегъем таханвайбуру чна дядедиз тухузвайди туш!" - жаваб гъа ихътинди хъана. Фронтдиз ракъурун патухъай яргъалди алахъунар авурдалай ва СССР-дин Оборондин нарком К.Ворошилован тIварцихъ арзаяр кхъейдалай гуьгъуьниз, эхирни зун армиядиз тухудайвал хъана, амма фронтдиз рекъе тунач. Тифлисдин офицерар гъазурдай сад лагъай военно-пехотный училищедиз ракъурун. 1942-йисан 26-августдиз лагъайтIа, къин къурдалай гуьгъуьниз зун Кавказдин дагъларин Марухский гирведед рекъе туна. Ина чна курсантрихъ галаз санал немсерин дагъдин шартIара женг чIугвадай "Эдельвейс" тIвар ганвай дивизиядиз акси ягъунра иштиракна. Немсери Гуржистандин мандаринрани Бакудин авиабензинда вил тунвай. Гатун къезил партал алай, бегъем суьрсет агак тийизвай чи аскерар гъамшалугъ бузлурин шартIара, живедин маргъалра телеф жезвай. Амма

ятIани са куьникайни дарвал авачир, хъуьтIуьн чими партал алай, туьтуьнихъ къван яракъламиш хъанвай фашистар уьлкведин деринриз ахъайнач. Женгера япарал залан хъайи, вилериз бегъем ахкван тийизмай, къаю тухвана дакIун къачунвай зун госпиталдиз рекъе туна.

Дяведин къвед лагъай паюна за душмандин танкар тергдай артиллериядин частуник кваз женгера иштиракна. Дяве РагъэкъечIдай патан Пруссиядин Кенигсберг шегьер къачуналди куьтягъна.

на. Владимир Владимирович Путинкай Россиядин Президент хъайила, зи умударни артух хъана. Сифтедай Госдумадин депутатриз ам бегенмиш хъаначир. Завай Президентдин тереф хуьн тавуна акъвазиз хъанач. Березовскийрин ва адаз ушар масадбурун нагъакъан ниятарни дуьздакI акъудун патал за халкъдин арада таблигъат тухуз хъана. Президентдал нубатсуз вегъезвай буьгътенар алудун патал за тухвай кIвалах фикир тагана амукънач. Зав Владимир Владимирови-

КЪИСМЕТ

Дяведилай гуьгъуьниз зи уьмуьр журналиствилини ва общественный кIвалахдихъ галаз алакъалу яз хъана. За къилин образование къачуна, "СССР-дин халкъарин милли литератураяр" пешедай аспирантура куьтягъна.

За лезги чIалал романар, повестар, гъикаяяр, очеркар, рецензияр ва литературадин рекъай ахтармишунар чапдай акъудна. Дагъустандин вири халкъарин чIалариз, гъа гъисабдай яз урус чIалаз таржума авур абуруз экуь дуьнья акуна. Халкъдин ихтиярар хуьнин кIвалах тухунай зун жаваб гуниз мажбуру хъана. Зун партиядин жергейрай, СССР-дин писателрин Союздин членвилляй акъудна, психика къайдадик квайди туш лагъана, махсус кчадиз чуькъвена. Анжах ООН-диз талукъ тир чар ракъурай Римдин папа къаришмиш хъайидалай гуьгъуьниз залай вири тахсирар алудна.

Къасухдай, футвачивилин ниятар аваз кIевирнавай чкадай ахкъудайдалай гуьгъуьниз за Смоленщинада, Гагаринан райондин Ивашково хуьре бине кутуна. Гъана яшамаш хуьн патал зун теклиф агакъайдалай къулухъ фейиди тир. Зун Ватандин Чехи дяведин йисара смолянири, Смоленщинада вири советрин инсанри къалурай къегъалвал къалурзавай "Смоленский чилел" романдин автор тир эхир. Властдин къиле Горбачев ва Ельцин авай чIавуз зун инсанрин ихтиярар хуьнин кIвалахдал активдаказ машгъул хъа-

чан тапшуругъдалди, гражданрин тIалабуниз килигна Президентдин управленидин патай 2000-йисан 8-августдиз чухсагъулдин чар агакъна, ана Ватандихъ рикI кунай захъ ва зи патав гъай амай ватанперсрихъни хушбахтвал хуьн рикIин сидкъидай кIанзавайди къалурнавай келимаярни авай. Гъар йисуз, Гъалибвиллин йикъахъ галаз алакъалу яз, зав Владимир Владимирович Путиналай чими тебрикар ва лап хъсан крар хъана кIанвивилин келимаяр агакъзава. Идани зи руьгъ хкажзава, зак лувар кутазава.

Зун жуван вири яшинда жегъил писателар патал яратмишунрин рекъай насигъатчи хъайиди я. Смоленский областдин администрациядин къилин заместитель Раиса Ивановна Захаренководи зи тIварцихъ ихътин келимаяр кхъена: "Смоленщинада культурадин месэлайриз фикир гунай, областдин администрациядинни писателрин Союздин кIвалах алакъалу авунин жигъетдай тухузвай серенжемриз къимет гунай, бажарагълу къилдин писателриз къимет гунай квез, Искендер Алекберович, еке чухсагъул..."

Смоленский областдин писателрин организациядин учетда амаз, зун къве йисан муддатдалди Хасавюрт райондин Къурушрин хуьруьз хтанва. Захъ лезги писателриз абурун яратмишунин кIвалахда куьмеркар гунин ниятар ава.

Искендер КЪАЗИЕВ.

ЦИЙИ ТАМАША

Фейруз Бадалов (Ф.Беделахтул) кIелдайбуруз ва театрдал рикI алайбуруз фадлай инихъ лезги эдебиятда ва драматургияда вичиз хас тир хатI авай бажарагълу журналист, публицист ва драматург яз чиди. Са шумуд повестдин, романдин ва чи милли эдебиятдинни тарихдин жигъетдай илимдинни ахтармишунрин кIвалахрин автор тир адан къелемдикай хкатзавай эсерар гъам Самур вацIун а пата ва гъамни и пата гъар сеферда хушвилелди къабулзава.

Цийи гатфар алуьнавай и йикъара чи гуььрметлу драматургди ва гъадахъ галаз

санал СтIал Сулейманан тIварунихъ галай Гъукуматдин лезги муздратеатрдин коллективдин чаз - тамашачийриз са вижевай савкъват багъишна. Театрдин сегънеда Ф.Беделахтулан "Часпар" тIвар алай сатирадин къемедадин тамаша агалкъунралди къиле фена.

Чал къенин йикъан уьмуьрда ва яшайишда гъалтзавай четинвилер къалурзавай, къилдин ксарин ("цийи лезгийри") рехъ гузвай къанунсузвилер негъзавай, абурал хуьурезвай и тамаша дербентвийри гъаф хушвилелди къабулна.

Тамаша эцигайди РД-дин лайихлу артист, бажарагълу режиссер М.Мирзебегов, музыка кхъейди РД-дин культурадин лайихлу работник М.Хаиров я.

"Часпар"да ролар Дагъустан Республикадин халкъдин артистар тир А.Гъабибова, А.Магъсудова, РД-дин лайихлу артистар М.Мамедова, Ш.Закерьяева, А.Агъханова, З.Къухмазовади ва масабуру тамамарзава.

Цийи тамаша лезги драматургиядал рикI алай вирибуруз бегенмиш жедайдал шак алач.

Нариман КЪАРИБОВ,
Магъачкъала.

МУДРЕЦЫ ГОВОРЯТ

"Не видел" - одно слово, "видел" - большой разговор.

"Просить" - раб, "дать" - князь. Беден карман, зато сердце богато.

Богат - не хвались, беден - не отчаивайся.

Больно только тому, в кого попало.

Если вол не будет худым, семья не будет жирной.

Бурный ручей до моря не доходит.

Был бы мир пловом, а я - ложкой!

Была бы голова, а папаху найдется.

В безлунную ночь звезды ярче сверкают.

В бесплодное дерево палкой не швыряют.

В жизни человеку нужны три вещи: терпеливость, сладкий язык и умение хранить тайну.

В каждой голове есть своя тайна.

В своей норке и мышь храбра. Верблюд возит, а мышь тратит. Вор сильнее хана.

Врат брату смерти не хочет и

возвышения тоже.

Где есть люлька, там не миновать и гробу.

Герой на слова робок.

Глазами вижу, а душа ноет.

Глупый пестрое любит.

Голова болит в трех случаях:

когда много спишь; когда вовсе не спишь; да еще когда много выпьешь.

Даже верблюд один раз в год веселится.

Даровой укус слаще меда.

Движение - счастье юноши, покой - счастье девушки.

Делай добро своему недругу; пусть он увидит и смутится.

Деньги камень расплавят.

Дешевое мясо навара не дает.

Для глупца каждый день праздник.

Для тебя курица кудахчет, для меня - несется.

Доверять - хорошо, слишком доверять - опасно.

Дожидаешься многого - лишишься и малого.

Думать надо головой, пока она целая.

Если все твердят: "Ты крив" - закрой глаз.

Гъар вацI гуьуьув
агакъдач.

Лезги халкъдин мисал

Кичибег МУСАЕВ

Магъачкъалада Дагъустандин ктабри нешириятда чи "И патани, а патани" машгъур "Дагъустандин Бакуви, Бакудин Дагъустанни" (Расул Гьамзатов) шаир ва алим Кичибег Мусаеван "Инсан ятла..." тIвар алай ктаб акъатнава. Ктабдин сифте гаф кхейди Расул Гьамзатов, редактор Муъзеффер Меликмамедов я.

Чна жуван Келдайбуруз ктабда гьатнавай ширирай теклифзава.

АХВАРАЙНИ

Заз хайи чил акуна мад ахварай:
Гьаклани ваъ - вичел лап чан алай хьиз;
Чин серин яз, нарази яз рахазваз
Гьайифдини хьиле къуна авай хьиз:

"Вучиз патаз гзаф физва лезгиар,
Гьана гьатдай фу бес ина авачни?
Яд чкайрал харж ийизвай къуватар
Жуванбурал харж авун хас жедачни?"

Вучиз пата атлузва сур лезгидиз -
Ина, хайи чилел чка алачни? -
Бес а ругьдин къванни пата кьейидан
Хайи лезги чилихъни вил галачни?"

Вучиз гуьзел лезги руш са масадаз
Физвайди я, аваз лезги гадаяр?
Вучиз абру хазвайди я чарадаз -
Са лезгидиз хун тавуна рухваря?
Вири лезги кIвалера экв, абур, бахт
Хьана-хьана масабур гьакI амани?
Маса халкъдиз куьз артухда рухваря,
Лезги халкъдиз акъван пара авани?"

Вучиз са клус фуни къулайвал патал
ЧIални маса гурбур булни жезва чаз?
ГьакI кьил хуьнуьх патал кьил- чеб агъуздай
Алчавхилер квай лезгиар квез я аз?!"

Куьз ихътинбур инсанар яз ханайтIа?
Абур хадалд къванерни хун хьсан тир. -
Кьве алчах кас артух хьунлай чаз са цал
Эхцигдай кьве къван артух хьун хьсан тир!

...Вафасуздаз халкънавай туш лезги чIал!
Лайихсуздаз халкънавай туш лезги тIвар!
Намуссузвал халкънавай туш лезгидиз!
Гардан клириз халкънавай туш лезгиар!

Лагъ анра на - гьар лезгидин рикIел гьваш
Диде-чилине кьаргьишунни авайди,
Лап сурани, инкар-минкардини кваз
Лезгивилин имтигъанни къадайди!

РикI динж тийир велед дерт я, динждайда -
Хийир-дуьа, муькуьда - агъ къачузва: -
Эхъ, за, Диде-чили ферсуьз лезгидиз
Лезги тIварни гьарам хьурай лугъузва!"

... ИкI акуна, икI рахана Лезги чил. -
Ахварайни гьа са фикир-дерт ава!..
Амма халис лезгини бул хьхьуни
Чи кьил, чи рикI хкажзава, мердзава!

"ЗАВ ХАЙИ ЧИЛ АКУНА МАД АХВАРАЙ"

* * *

Акъван зурба, чIехи дуьнья, гьакъван ваз
Жезва чка рикIе гьуд къван гьвечи зи -
Амма вучиз бес жезвач, лагъ, чка гьа
Гьуд къван рикIиз сергьятра акI чIехи ви?!

* * *

АкI дамах - фурс хьана вав - вун цаварай
Физ, вун кьекъвей чил фена ви рикIелай.
Ирид цавар бес тахьана, клан хьана
Ваз муькуьдни, гьадалайни виневай...

...Хьсан кар я виниз, цавуз хкаж хьун,
Амма кIвачик чил гьиссзаваз хьайитIа -
Чил рикIелай фейди лап къад цавариз
АкьатайтIан, чилел ават хьийида...

... Ви темягъ-нефс мердвал хьизни гьисабдай,
ХьанавайтIа ваз са кар мад чир хьана. -
Вири чилер, цаварни бес тахьай ваз
Кьисмет хьайди кьве метрдин чил хьана.

Р. ГЪАМЗАТОВАЗ

Ви тIвар кьурла, Расул, ктаб акурла,
АкI жезва: чи Дагъустан чахъ галай хьиз,
АкI жезва хьи: Дагъустандиз вун хьана -
Вири дуьнья Дагъустандай ацIай хьиз.

Къуй, къуьзуь я акунрай. Гьа къуьзуь вун
Даях-далу я, чав гьарна агакъай. -
Баркалла ваз, жув чIехивур чил, дагълар
Мадни чIехи, виниз ийиз алакъай!

Жув хкажай дагълар жува
хкаж хьувун бахт я, дуст!
Абур рази хьун дидедин
нек гьалалун хьиз я, дуст!
За, вакайни чаз лап са дагъ
хьанва лугьун гьахъ я, дуст!
Вахъ кьиникьун - амукъ тавун,
авач лугьун дуьз я, дуст!

ГЪАЙИФ ТУШНИ БЕС?

Гьаси жез клан хьун туш им, халикъ - Аллагъ!
Гьасивал жезватIа, заз багъишламиш -
Хьсан ва метлеблу инсанарни кваз
Дуьньяда тамукьун жезва заз гьайиф...

Шумуд миллиардар хьана инсанар,
Дуьньядиз атайкъаванд - хьфизва вири;
Писдини хьсандни, лугьун, мугьманар
Я вири - хьфизва, рекъизва вири:
Са чIуру, няс ксар, залум ксар ваъ,
Къени, мергьяматлу хьайибурни лап,
Са гунагькара ва иблис ксар ваъ
Уьмуьрлух сувабар хьайибурни кваз;
Са ахмакъ, намуссуз, ягьсуз ксар ваъ,
ГьикI мудрик, лап хьсан, марифлурни,
Са таклан, эйбежер, уюнузар ваъ,
ГьикI хуш квер, гьикI гуьзел тарифлурни...

Сифтебур амачиз хьана хьсан кар,
Текьена, амукьна кландай муькуьбур -
Бес гьайиф тушни къван рекьин инсанар,
Уьмуьрдиз лайих ва герек хьайибур?

Ви кар ваз чир хьун, ви гьахъ чизва, халикъ,
ЯтIани хабарни къаз клан жезва ман:
Нагьакъан, вижесуз, пис ксар рекъиз
Хьсанбур амукьун туширни хьсан?..

... Гьаси хьун туш зиди им, чIехи Аллагъ
(ЯтIани гьил къачу, заз багъишламиш) -
Гьакъван чеб хьсан, хуш, герек ксар кваз
Дуьньядай фин, рекьин гьайиф я, гьайиф.

**"Дуьнья гуьрчегвили хуьда"
Ф. ДОСТОЕВСКИЙ
Ваъ, эвелни-эвел инсанвили!**

ЧIуру, зарар крар... кIвалер чIуруни кваз
Ийизвайди инсанар я - малари ам ийизвач хьи. -
Инсанвални инсанлувал
(рикI, регьим, гьахъ, фагьум, акьул)
Амачирла я инсанар
жезвайдни акI терс, чIуру, пис.

Инсан, инсан хьун - инсанвал, инсанлувал -
Гьибур тушни асуллу кар алайдини?
Са куьнвайни хуьз жедай туш дуьнья, уьмуьр
Техвена хьуй инсандини инсанвили!..

* * *

Чинал алай,
вилик квай, аквазвай
Вилерилайни
аквада къван хьсандиз
клевевай рикIиз!
Экъис хьана къвазнавай, ахъазвай
Япарилайни
жеда къван ван хьсандиз
къеневай рикIиз!..

БЯЗИ КСАРИЗ

Дуьнья-уьмуьр, кIвал-югъ, фу-яд...
- кар алайди ава вири,
ятIани вун къал-дьяведа вучиз ава
- лагъ, эй инсан!..
Дуьнья-уьмуьр ваз
са тек ваз ганвайди хьиз ава жеди,
ТахьайтIа бес инсанрив вун куьз
туькIуьзвач - лагъ, эй инсан!..
... Вуч кланзава? Азар? Ажал? -
Къачу! - масад секинз тур ман.
Текьенамаз ислягъ тежер затI яни вун,
хва кьей инсан?!

**РЕКЬИДАЙ
ТУШ ЛЕЗГИЯР**

И дуьньядиз мерддиз атай,
Са рекьйини усал тахьай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Чпин чилни рагъни авай,
Чпин цавни къавни авай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Чпин фуни чпи цадай,
Чпин ядни чпиз авай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Фикирни рикI михьи, пак тир,
Табни гьарам гьич клан тушир
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Кар бегьемриз алат тийир,
Зегьмет чIугваз акъваз тийир
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидайд туш лезги халкъ!

Хесетни къаст гадар тийир,
Лезгивилер квадар тийир
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

ГьикI хьайтIани саналди жер,
Садакай лап къадни хьижер
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Лежбервални галай халис,
Аскервални галай халис

Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Шарвилини Эмин авай,
Лезги хенжел, "Лезгинка" гвай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Ажувалдай жуьре тушир,
Кьиникъайни кичIе тушир
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Садавайни гьилихъ тахьай,
Са куьнвайни муьтIуьгъ тахьай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

ЦIаярвайни гьич куз тахьай,
ВацIарвайни тухуз тахьай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Вахтарвайни рекъиз тахьай,
Ажалдвайни рекъиз тахьай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

... Рекьин тийир руьгъ, рикI авай,
Уьмуьрдиз икI лайих авай,
АкI лайихлу тарих авай,
Кавказ раса туьретмишай
Рекьидай туш лезгиар -
рекьидай туш лезги халкъ!

Яшамшрай лезгиар -
Яшамшрай лезги халкъ!!

ЗИ ХАЙИ ХУЪР

(Мани)

Самурдилай хкаж жезвай ракъини
Нурар сифте ви чилерал вегизва.
Ви тIварци, ви тарихди, ви ксари,
Гиляар, рикI ишигълаван ийизва.

Агъзурралди ава хуьрер дуьньяда
Амма зиди, виридлайни зи кланиди -
Зи хайиди тек са вун я, Гиляар.
Агъзурралди сирер ава дуьньяда
Амма види, виридлайни сирлу тирди
Зи рикIи икI вун чIугун я, Гиляар.
Хьсанвилер, къетIенвилер, клан жер шартIар
Дуьньядин гьар пипIехъ ава, амма вибур
Виридлайни хуш я рикIиз, хайи хуьр -
Зун паталди авач чка ваз барабар,
Са вахъ вири дуьнья заз гуз хьайитIани,
Дуьньядихъни гуч за вун, зи хайи хуьр!

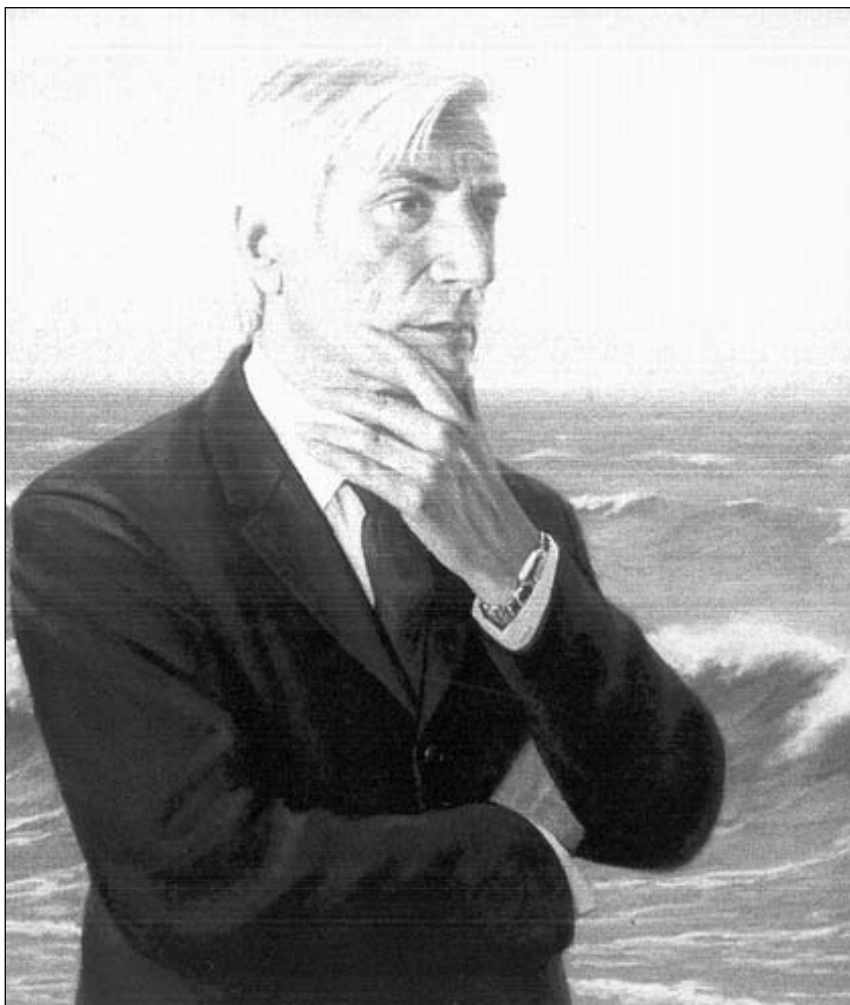
Ихътин хуьрни жеда къван са багъ, чуьл ваъ,
Гьаклан кьуру къваларни икI шириндай...
Женнетдин тир "Клекрен", "Шабид" булахар,
ХьуьтIуьз - чими, гатуз - къайи - сериндай...

Гьикъван хушбур я рикIиз и инсанар:
Халис лезги мерд гадаяр, итимар,
Дишегълияр, рушар, герек чIавуз лап
Эркекри хьиз викIегъвилер ийидай!

Гьина гьахъ аватIа,
гьана бахтни ава.
**Лезги халкъдин
мисал.**

ЧИ СЕЙЛИ КСАР

ДАГУСТАНДИН ЛИСТ, КОМПОЗИТОР МЕГЪАМЕД ГЪУСЕЙНОВ.
ХУД. СЕЙФЕДДИН СЕЙФЕДИНОВ.

ВУН АКУРЛА ШАД ЖЕДА РИКИ

■ Чи халкъди гзаф иер манияр туклуърнавайди я. Амма аз чи де-мера ягъизвай, чи жегилрин мецера авай, кассетра гъатнавай манийрикай ихтилатиз кланзава. На лугъуди, и манийрик виридак галайди гъа са жуьредин тям я. Вучиз лагъайтла, гзаф манийрин припевдик квайди гъа са гафар я:

*Вунакурла
шаджедахъизирикI,
Вунтакурла
паджедахъизирикI...*

Им Сара такурла, Эсли такурла, Лейли такурла, гъа икI мад са шумуд такурла жезвай кар я. Бес Динара акурла вуч жезватI чидани кезе? Яб це:

*ВичулавчIараракурла
Зибедендизжаракъатна...*

Пенжеридай килигзавай и Динара мифравай Медуза Горгона хъиз хъанайтIа и ашукъдиз? И Динарадин чIарар куъз акъван "кичIе жедайвал" ятIа? Белки вичин кланидаз кичIерар гуз кланзавайтIа адаз? Касдин бедендиз хар акъатдай къван и залумд руша вичин чIарариз вучнавайтIа? И мани Динарадикай хъел аваз хъенайтIа, я тахъайтIа

хуш аваз? (Аквазвани кезе и манидин гафари гъикъван чIуру суалар арадиз гъиз, чургъул веревирдер ийиз гузватIа?)

Яраб Аллагъ, лугъуда за, чи мани хъизвайбуру гъа са шиирдин гафариз мани туклуързава жал? Ибуруз гъилай-гъилиз фидай и "уртах" шиир кхъенвайди гъим ятIа? Яз вучда къван цIийи шиирдик къекъвена? Бадед лагъайвал, "цIийид садра цIийи жедайди я, цIуруд иридра". Чи бадейри цIуру пекериз пине ядайвал, чи бязи композиторрини чпив гъай "уртах" шиирриз инлай-анлай пине ягъун хъувуна адаз макъам кхъиз мани туклуързава. И манийра дегиш хъанвайди рушарин тIварар я. Налугъуди, ибуру вири рушарин тIварариз мани кхъин хиве къунва.

Мани хъсанди хъун патал шартI адал рушарин тIварар эцигун туш. Ша, чна дунъядин машгъур группайрин, мани лугъузвайбурун манийриз фикир гун: "АББА" группадин манийра тек са тIвар - "Фернандо", Демис Руссосан манийра тек сад - "Ребекка", Челентанодин манийра тек сад - "Сюзанна" ван къведа... Вучиз ятIа? Яраб Европада рушар

амач жал?

Мани гуьзеларзавайди тек са макъам туш, гъакIни адан гафар я. Чи халкъди туклуърнавай манийрин гафар гъикъван иербур я!

*Нянихъана, акIана Рагъ,
ЗичIехивахцелалама...*

Налугъуди, хъсан са роман кIелиз эгечIзава чун...

*Къакъандагълар
мадкъакъанхъуй,
Агъапатараквадайвал.
Вуннянихъбулахдалша,
Чунчарадазтаквадайвал...*

Къуд цIарце гъихътин дерин манаяр, чIехи мурад-метлебар ава. "Перизада" хътин, "Хъипи пешер" хътин чи халкъдин манияр гъар сад са сенятдин эсер я. Инсанар гъейранардай эсер. Гъавилай чи композиторри кхъизвай манийрин макъам хъиз гафарни иербур хъанайтIа хъсан тир.

Заз Динара тIвар алай са гъвечIи руш чиди. ЦIару къвед хътин руш. Ам чIехи жедалди чи мани кхъизвайбурувай иер гафар авай, и гафариз кутугай мелодия кваз цIийи "Динара" мани кхъиз жедатIа? РикIел аламукъдай, хару са мани...

Римма ГЪАЖИМУРАДОВА

■ Квалер хуьруьн лап къерехдихъ галай, гъил-кIвач датIана мазутдай къацIана жедай, вичелайни соляркадин ни алахъна фидай, гъавилайни жемятри "КъацIай Куьребег" лагъана тIвар ганвай зи хуьруьнвидин руш тухудай мехъер тир. Муьшкурда адет я: садни хкуд тавуна виридаз мехъерик эверда. ГъакI хъайила зунни фенвай, "къезни акурай веледрин шад межлисар!"

Рагъ тIанихъ элкъвенвай. Межлисдин худ бере тир: санихъай шишин ниэр, санихъай гумни бугъ алахъзавай йигъагар чIехи къажгъанар, лугъуьн-рахун, баркаяр (тебрикар), "абу земземдин цикай" пара галукувайвилай татаб жезвай хванахваяр, дишегълийрин пIитIи-пIитIияр, верчерин къакъраяр... Са гафуналди зун мехъерин гъенез гъахъай чIав вижевай чIав хъана. КIвалин иеси хабар къурла, зи вилик адан паб экъечIна:

- Вун атуь, рагъ атуь, чан муаллим! Ви балайризни хъурай! Куьребег цIалимриз (устIарриз) эвериз фенва, хкведи и мукъвара".

Ина мягътел жедай са карни авачир: Эхир вахтара рушазни хциз хътин мехъерар авун са адетдиз элкъвена. Им гена хъсан я: са бязибуру (ахътинбуруз вилик-ра "затI такур биндигуьрар" лугъудай), ругул (эркек аял) суьрнетдайлани цIалимар гъида, вижевай мехъерарда. Масадбуруз ван тахъурай, за кушкучшал лугъун: алай девирда мехъерин къилин мурад пул къватIун хъанва!

Аквар гъаларай зун яргъал акъатна...

Куьребеган амледин хци зун шумъгъ багъдин са пIпIез тухвана. КилигайтIа, чилел сур чIаварин чешнеяр авай са чичIидин гам экIяйнава, адан юкъвални къетIифа (суфра), адан винелни алачир затIни авач: къатай фу, тIили фу, кIуь афнияр, чиг афнияр, эрекъар-конякар, ргай як, хъухъай як...

Вад кас ацукънавай; абурукай къуд чи хуьруьнвияр, сад лагъайтIа, течидай кас тир. Ам къетIифадин вини кыле кIвачерни патяхъ гагъадарна ацукънавай, аквар гъаларай "интеллигентвилай" адавай кIвачер къватIна ацукъ жезвачир. "Интеллигентди" чими я лугъуз пенжек хтIуннавай, ам-

ма туьтуьнавай галстукни къилеллай шляпа аламай. Салам-каламдилай къулухъ, зун са патавай ацукъна. Межлис "са-са виш" фирдавай, гур жезвай. ВакIан хцин эрекъ жагъайди, галукуьн кумаз инсандикай аждагъан ийида, кис мецер рахурда, хъел ксар галкIурда...

Адет тирвал, гъар "ступкадиз" са касди сагълугъар - тостар лугъуда. Тостарни гъар жуьрединбур жеда: уьмуьрдин вакъийрикай тостар, хзанриз талукъ тостар, началникрин хатурдиз тостар, экуь йикъар тIалабун патал тостар.

Чи межлисада рахай вирида "мугъмандин" хатурдиз тостар лугъузвай. Язукъ Куьребег, "КъацIай Куьребег" - садан рикIел-

ни къезвачир, гъуьлуьз физ-вай Марианна садан мецелни къезвачир, гъеле адан диде Бажихалум за лугъузвач!..

Лагъай тостарикай заз малум хъана хъи, ам Бакуда профессор я, вични медицинадин илимрин доктор. На лугъуьмир къван, шаз Марианна начагъ хъайила гъа и професорди сагъар хъувунай. Куьребег адаз яхцIур агъзур манат пулни гайила, ЦIерев жинсинин, элкъвей тумар квай къве гъерни тухванай. РикIиз тIал, вичиз ифин акъатай Бажиха - лума "Яллагъ, духтур, ви руфуна нештер акъурай", "Ваз гайибур, сувар юкъуз вилерай хтурай, я Аллагъ" - лугъуз къехуьнардай.

Бес духтурдиз мехъерик ни эвернатIа? Вучиз эвернатIа? Ам завай жузамир, иг-рамияр, алакъдатIа, фена Марианнадин бубадидай хабар яхъ!

Эхиримжи тост "менцек" (шит) тостарин конкурсда сад лагъай чка къуниз ла-

йихди хъана:

"Ша, чна и румкаяр хъван чи виридан дамах - професур Гъилдарманован Пепси лугъудай кацинни Черчил тIвар алай кцин сагълугъдай! Абуру чи играми професурдин хъандай садрани кими тахъурай!"

И гафар ван хъайи зун са тIимил амай къапарай акъатиз. Зи къил элкъвез, вилерилай мичливал физвай.

Тост лугъудай нупа зал атана. Заз зи тост куьруь лагъана, жуван мехъер пайни вугана (гъелбетда пул), фад къарагъиз кланзавай.

- Играми хуьруьнвияр! Куьне вирида Гъилдарманован хатурдай сагълугъар лагъана, куьне амени лагъана хъи, чун

адан патав ф а д - ф а д а к ъ а т р а й , ада чун хъсан къабулрай, вичивай жедай гъуьрметар авурай. Эгер кезе гъам зи, гъамни Гъилдарманован хатур вине ятIа, и за лугъузвай тост, ша чна кIвачел к ъ а р а г ъ н а хъван. Вири зи теклифдал рази хъана. За да-вамарна:

- Ша чна хъван, Аллагъди чаз професор Гъилдарманован патав фидай югъ садрани къалур тавурай! Сагърай!

Мад ахпа ана вуч хъана, вуч хъанач, заз чидач. Гъилевай рюмкадив "цав къалурна", зун акъатна хъфена кIвализ.

Арадай са-къве сят къван фенвай хъи, "КъацIай Куьребеган" хва атана акъатна: - Бубади ваз эхверзава мехъерик!?

Тефена жедачир. Зун акур Куьребег: - Я стха, я сивиз къей муаллим, за мус атана ви тарс чIурайди я, ваз гъихътин чIанавал авурди я, лагъ кван садра, - лагъана язухдаказ.

- Абуру вуч гафар я, хуьруьнви? - лагъана за.

- Профессор - духтурдив хъел ийиз ганва вуна, ша гила жуван адан кевилар хъияхъ!

Шумъгъ багъдин пIпIе ахъайнавай къетIифа вичин кчадал аламай, адахъ ацукънавайбурни луьл хъана гъарма сад санихъ агалтнавай, сада хухзавай, сада чIуфзавай, сада мурмурарзавай. Профессорди акъван хъанвай хъи, вилер яц-ран вилер хъиз яру хъанвай, туьтуьнавай галстукдив свин регъелар, пелен курум-михъзавай...

Зун акуна, ам къудгъун хъана, гъараярна: - Ядаяр, я паркюлар, я пенкъвер! Къа-рагъа фад! Муаллим хтанва!

Вири са гъал уях хъхъана. Куьребег адавай жузуна:

- Вуна вуч лагъанва хъи, ибуруз вун "буба ягъай душман хъиз" аквазва?

- Я стха, Куьребег! За тост лагъана, хъванаб хъвейди я! Мад са затIни!

- Вири чи межлис са-садахъ авурди гъа ви тост я ман, - лагъана, акъваз тавуна цуру хъапI гъизвай Мейведдина.

- И зи эрчи ябни гъа ви тост себеб хъана класнавайди я, - лагъана зи мирес Жамалдина, иви къезвай яб гъапа къунвай гъалда.

- Я хуьруьнвияр, за кезе диде лагъанач, буба лагъанач. За лагъанай хъи, "Аллагъди чаз профессор Гъилдарманован патав фидай югъ садрани къалур тавурай!"

- Ихътин чIуру гафар садра лагъайди тIимилди хъиз, вуна мадни хълагъзавани? - цIай къуна Гъилдарманован чанди.

- Эгъ, мад за вуч лугъун? Ихътин къени къуьл хътин тостун гъавурда куьн такъурла... За чи виридан чанарин сагълугъдай тост хкажнай! Чан сагъ хъайила, инсан духтурдин къилив фидач, зи играмияр!

- Вири кегъкир хъана, ийир-тийир хъана, пагъ атIана амукунавай. Кесиб хуьруьнвияр зи фикирдин гъавурда акъунва-чир, профессор Гъилдармановаз лагъайтIа, зи гафар сакIани хийир тушир...

Вакъиф МУЪШКУЪРВИ.

ВИРИ КIАСАЙ ТОСТ (МИЛЕГЪ)

“САМУР” ДИН МЕКТЕБ

СЕДРЕДДИН СУЛЕЙМАН АЛ ЛЕЗГИ

XIV виш йисан лезги литературадин виридалайни чехи сеняткаррикай сад Седреддин Сулейман ал Лезги тир. Адан гьакьиндай сифте яз машгур сиягьатчи Ибн Буттута малумат ганва. XIV виш йисан юкьвара вич Къизил Ордадин меркез тир Сарай шегьерда хьайи ва а шегьердикай гзаф маракълу малуматар гайи Ибн Буттута кхьенай: “Шафийрин дин теблигъзавайбурулай гьейри ана вич гзаф нуфуз авай кас тир правовед, лайихлу имам Седреддин Сулейман ал Лезгини ава”.

Арабрин тарихчийрикай Йакьута ва масабур Седреддин Сулейман чехи алим ва шаир тирди къалурнава. Ада араб члалаз талукъ са шумуд эсер кхьенва. Вич чехи философ тир Седреддин Сулеймана

дуйньядин гьаларизни инсанрин къилихриз арабдалди азим шиирар теснифнай. Тарихчийри кхьизвайвал, члалан илим ва поэтика чирун патал адан патав Багьдаддаини сеняткарар къведай. Седреддин Сулеймана вичин инсандин лайихлувилериз талукъарнавай шиирра лайихлу инсан къакъан дагъ хьиз даим къил вине аваз хьана кланзавайди къалурнава. Инсан муькуь инсанар патал Рагъ, гьава, цай ва яд хьиз гереклу тирди фикирда къуна кланзава. Инсанди вичин гьерекатралди гьа затлари хьиз, маса инсанриз хийир гун герек я. Инсан дуйньядал виридалайни чехи нямет яз гьисабзавай Седреддин Сулеймана лагьанай: “Чехи Аллагъди халкъ авунвай инсан гьамиша хьсанвилерихъ гелкъвена кланзава, вучиз лагьайтла халкъди ам анжах хьсан крар къилиз акьудун, дуйньядин няметрикай лезет хкудун патал халкънавайди я”.

Седреддинан и фикирдай адалай гуьгьуьниз атай шаиррини менфят къачунва. Арабрин тарихчи Йакьута лезгийрин машгур алим ва шаир Муса ибн Юсуф ибн Гьуьсейн ал Лезгидикай геьеншдиз малумат ганва. Фикир желбзавай жигьет ам я хьби, Мусади вичин философиядиз талукъ эсерар гьам шиирдалди, гьамни прозадалди кхьенва. Йакьута кхьизвайвал, адахъ поэзиядин махсус мектеб авай ва гзаф сеняткарри адавай Рагъэкьечдай патан уьлквейрин поэзия чирдай. Вич араб уьлквейра яшамаш хьайи Муса ибн Юсуф Гьуьсейн ал Лезгиндин твар Рагъэкьечдай патан чехи алмирин энциклопедияда гьатнава.

Нубат алачир чкадал рахун, нубат атай чкадал рахун тавун кимивал я.

Лезги халкъдин мисал.

ИКИ ЛУГЬУМИР	ИКИ ЛАГЬ
Кечирмишун Ал	Акьудун Жегьре, зги (ачух яру)
Алакьа Чалишмишун Алдатмишун Бала Башламишун	Авсият Алахьун Алцуарун Аял Экъечлун, къил кутун, гьиле къун
Элжекар Буьтун Асир (Эсир) Келима Хейлин Кьурху Десте Гуя	Бегьлеяр Вири Виш йис Гаф Гзаф, пара, санбар Кичи Гапал, клерет На лугьуди (налугьуди)
Дар Мертеба Гьазурвал акун Дагъ Дад Душман Дяве Еринда Булут Тевле Уьзуьм Наврзубег Турши Гуьл “Кьиздирма” Кьатламишун Пияда	Гуьтлуь, шукьлуь Гьава Кьачин хьун Сув Тлям Мидя Кьал Чкадал Циф Цур Ципици Чам Цуру Цуьк “Цай” Эхун Яхдиз, кьачи-кьачи

МИСКИАЛАР

Имуча-муча, экьунахъ къуд кьвачел, нисинихъ къве кьвачел, нянихъ пуд кьвачел (инсан).
Зун ина, зи тазиар атлана (вилер).
Са цлал вад устлар (гьилингулар).
Якьун ятахда клараб клелер (сарар).
“Ша, ша!” - лагьайла, къведач. -
“Къвемир”, - лагьайла, къведа (прузарар).
Имуча-муча.
Муч халича.
Дагъдин кукьвал
Къизил хунча? (рагъ).
Вили цава магьид кур (варз).
Са чубанди агъзур хеб хуьзва.
(варзнигьетер).
Я гьилер квач, я кьачер, - вичи

ахьайда раklar (гар).
Имуча-муча: са тар, тарсел 12 хел, гьар са хилел 30 пеш, гьар пешинин са пад члуав, са пад лацу (йис,варз, югъ,йиф).
Пуд стхади кватлиз, са стхади пучиз (гатфар,гад,зул,къуьд).
Цик акатна кьезин тийидайди, чархалай аватна рекьин тийидайди (хьен,серин).
Гьамиша са кикел акьвазнавайди (раklar).
Пакун твалар винеллаз, далу члияй фидайди(шаламар).
Далу кланикна пар тухудайди (тлур).
Уьрдег гьуьле, тум кьере (кав-

ча,чукватур).
Элкьвена гьуьл, гьуьлуьн юкьва цай (самовар).
Кьене тар, винел ратар (гьалалай тупучи).
Япара туплар турла, сив ахьайдайди (мукрат).
Вич куьруь, тум яргии, инсандал абур гьери (раб).
Вад стха, вад стхадин вад къазма, са раklarай физ экьечлиз (гьилин бегьлеяр).
Кьуд пад гьуьл, гьуьлуьн кьене илан, иландин сиве цай (лампа).
Яру яц ацукьиз, чулав яц къаргьиз(цлайнигум).

ДУЪЗ КХЬИН

Цлусадалай цекьлуьдал къведалди авай числительнийр икь кхьиди:
1) цлусад,цлукьуд,цлувад,цлургуд;
2) цликьвед,цлигуд;
3) цлерид,цлемуьжуд,цлекьуд;
Числительнийр пудкъад ва къудкъад, ина къалурнавайвал киклана кхьиди.
Составной числительнийра союз-кьус -ни велик квай гафуник киклана кхьиди, гуьгьуьнай къвезвай числительное адавай чараз кхьиди: агъзурникуьдвизишни пудкъанницлемуьжуд.
Кьус-союз -ни акал хьайила, числительное къаддин чкадал н аваз кхьиди: къаннирид,пудкъаннивад, къудкъанницлусад ва мсб.
Виш,агъзур,миллион гафар чпелай велик ва къулухъ къвезвай гафарихъай чараз кхьиди, месела: вад агъзурнипудвизишникьудкъаннисад;иридмиллионникьуд агъзурнивадвизишва мсб.
Числительнийрихъ галаз къайда къалурун патал ишлемешдай причастие лагьай вичелай велик къвезвай числительнидихъай чараз кхьиди. Месела, вадлагьай;пудкъаннипудлагьай ва мсб.
Ихьтин числительнийр цифрайралди кхьидайла, абурухъ галай причастие лагьай кхьин тавуна, адан чкадал дефис (-) эцигайтлани жеда. Месела 1978-йис (агъзурникуьдвизишнипудкъанницлемуьжуд лагьаййис).
Числительнийрикай тукьлуьр жезвай наречийар числительнидихъ анжах суффик -раакална кхьиди.
Месела, садра,къведра,пудра,къудра,вадра,къадра,вишра,агъзурра(къадбараваякъадбарах ва маса формаира кхьидач).
Тикрар жезвай числительнийр арада дефис аваз кхьиди: ихьтин дуйшуьшра сад ва къведгафар сифте паюнин эхирда д авачиз кхьиди. Месела: са-сад,къвекъвед;пуд-пуд,къад-къад ва мсб.
Дробдин числительнийр и саягъ кхьиди: вадайпуд, цлудайкъуд,ругудайвад,муьжудайирид ва мсб.

Устлар

МУАЛЛИМРИН ПИЛИ КИУСАР

Чпи лагьанвай фикирдиз талукъ яз рахазвайдан рафтарвал къалурдай, дегиш тежедай къулугьчи гафариз клусар лугьуда.
Тамамарзавай везифайриз ва къалурзавай рафтарвилериз килигна ихьтин клусар ава:
1. Суалдинбур: айман?ман?-ни?гьанбес? жал?-тла?хьи?яраб?
2. Эмир ийидайбур: гьа,гьун,гьунгьа,гьун тун,де,къан,тун,къала,ша.
3. Тестикъ ва инкардайбур: ваь,белли,гьелбетда,къуй,ун,хьурай,эхь.
4. Кьалурунинбур: агьангье,ангье,атлангье,винингье,ингье.
5. Гужлу ийидайбур: бес,валлагь,деклени,къван,мегер,хупл,хуплини-хупл,хьи.
6. Гекьигунинбур:къван,хьиз,хьтин.
Чеб арадал атун ва тукьлуьр хьун фикирда къурла, клусар къве чкадал пай жезва:
1. Бинедай клусар яз пайда хьанвайбур: ваь, гьа,гьун,де,жал,къан,къван,ма,-ни?-тла?тун,ун, хьи,хьиз,хьтин,эхь ва мсб.
2. Тукьлуьр хьанвай ва я арадал атанвайбур: айман?ангье,атлангье,валлагь,гьелбетда,гьун, гьа,деклени,ингье,къала,садра,хуплини-хупл,яраб ва мсб.

БАБАМ

plovunu balalarına yedirtmiş anam gəlin çayı içir. Atamla böyük qardaşım nərd atrlar. Ortancıl qardaşım divanda əyləşib kinoya baxır. Kiçik qardaşım öz otağında musiqiyə qulaq asır. Gəlini ona çay aparır. Bacım iki balası ilə oynayır. Uşaqların səsi, nərd taxtasının şaqçılıti, musiqi sədalari hər tərəfi bürüyüb...

Bütün bunları yuxarıdan "seyr edən" babam Ağamirzə hər vaxt olduğu kimi gülümsəyir. Gözlərini onun hamımızın əzizləyib, sevdiyimiz şəklinə dikmişəm. Xəyalım məni uzaqlara aparır. On doqquzuncu əsrə...

1883-cü ildə Dağıstanın Çeper kəndində anadan olmuş, 1919-cu ildə Qusara köçmüş babam yaxşı dülgər olub. Ümumiyyətlə Çeper kəndi öz ustaları ilə həmişə tanınıb...

"Dülgər" sözünün mənası çox genişmiş. Usta və şagirdləri boş yerdə, bünövrədən başlamış, evin üstünü örtərək təhvil verərmişlər... Göyçayda, Ağdaşda və başqa rayonlarda usta Ağamirzənin tikdiyi evlər hələ də durur.

Babam az savadlı olmasına baxmayaraq Qusarda orta məktəbdə əmək fənnindən dərs demişdir. Qusarda, Xudatda və bir sıra kəndlərdə o, su dəyirmanları inşa etmiş, çəltik döymək üçün dinglər tikmiş, şəxsi evlərin tikintisində dülgər işlərini görmüşdür (qarı, pəncərə, döşəmə, tavan, dam örtüyü və s.).

O, musiqi alətlərinin düzəldilməsi ilə də məşğul olmuşdur. Onun əlindən çıxan tar, kamança, saz, qara zurna hal-hazırda bir çox evlərdə qalmaqdadır.

Tar çalmaqda mahir olan babam müharibədən əvvəl - 1938-40-cı illərdə qızlar üçün tar dərniyi təşkil etmiş, öz övladlarına və qonşu qızlarına tar çalmağı öyrətmişdir. (Fatma, Güllüm, Ruqiyyə, Rəmziyyə, Şahnigar, həlimə, Ülviyyə ondan musiqi dərsləri almışlar.)

Müharibə vaxtı o, iki oğlunu müharibəyə yola salmış, özü isə Qusarda özünümüdafiə batalyonunun üzvü olmuş, böyük qızı Fatma müharibənin ən ağır günlərində Qusar RİK sədr müavini, qızı Ruqiyyə isə rayon səhiyyə şöbəsinin müdiri işləmişdir.

Babacan, gözün aydın olsun! Sonbeşiyin Ürfanının sonbeşiyi olan Natiqin oğlu dünyaya gəlib: Umman Orduxanov.

Aygin ORDUXANLI

ГАФАЛАГ

тIаб - колода (толстое бревно, на котором укрепляется наковальня)
тIан (булама) - молозиво
тIапIас - дикий горный голубь
тIапIахъан - повар (в доме)
тIапIтIапI - деревянная опора (на которой вращается ось арбы)
тIегъерхъан - 1) стервятник; 2) паникер
тIекъ - помет
тIенгир - мать-и-мачеха
тIирихар - поршни (род кожаной обуви)
вацIун тIиш - устье реки
тIува - язук
тIурарган - ящичек для хранения ложек
убагъ (дет.) - двор, улица
убагъдиз ша (дет.) - пошли гулять
улакъ - транспорт
уму - оттепель
уму хъун - начинаться (об оттепели)
урукул - бурав, коловорот
ульуьган - горизонтальная перекладина ткацкого станка

ДАҢА БІР ҚӘЛӘВӘ!

Yaşar Ələsgərov bu ilin yanvar ayında Bakıda keçirilmiş "Real-Aykido və Cui-Citsu" üzrə yarışlarla uğurla çıxış edib çempion adına layiq görülmüşdür. Fevral ayının 14-də o, gücnazirliklər

üzrə yarışda da qalib gəlmiş və birinci yeri tutmuşdur. Mart ayında keçirilmiş Bakı birinciliyində də parlaq qələbə qazanmış Yaşar Tbilisi şəhərində keçiriləcək beynəlxalq turnirə dəvət olunmuşdu. May ayının əvvəllərində Tbilisi şəhərində Azərbaycanın uğma komandasının tərkibində uğurla çıxış edən gənc Azərbaycanın idman şərəfini qoruyaraq bütün rəqiblərinə qalib gələrkən birinci yeri tutmuşdur. Y.Ələsgərov "Real-Aykido və Cui-Citsu" Federasiyasının xüsusi diplomu və medalla təltif olunmuşdur. Yayda o, Qazaxıstanda keçiriləcək "Evroaziya" üzrə yarışlara dəvət olunub.

Fərid FƏRMANOV

НОВОСТИ НА ВСЕГОЛОСА

АЛБАНЦЫ В ПРОШЛОМ И НАСТОЯЩЕМ

В центре "Гянджлик" в Загульбе открылась международная научно-практическая конференция на тему "Албанцы в прошлом и настоящем". В работе двухдневной конференции принимают участие азербайджанские, американские, турецкие, норвежские, российские, украинские, французские, немецкие, иранские и польские ученые.

Конференцию открыла председатель правления Исследовательского центра Кавказской Албании, член-корреспондент Национальной Академии наук, профессор Фариды Мамедова. По ее словам, в последнее время интерес к Кавказской Албании и христианским памятникам того периода возрос.

"Даже Папа Римский Иоанн Павел II, будучи в Баку, особо интересовался албанскими памятниками", - отметила она.

По мнению Фариды Мамедовой, форумы, посвященные данной теме, имеют важное значение для изучения и понимания истории Кавказской Албании, ее этносов, культуры и наследия.

Выступивший на конференции председатель только что зарегистрированной албано-удинской общины Георга Кочаари расценил конференцию, как "значимое событие и для сохранения древней культуры удин". Он с гордостью отметил, что в албано-удинской церкви Евангелие будет звучать на удинском языке.

Всего на конференции, организованной Исследовательским центром Кавказской Албании, прозвучат 36 докладов. Значительную помощь в организации этого форума оказало Посольство Норвегии в Азербайджане.

В ЛЯНКЯРАНЕ ВОССТАНАВЛИВАЮТСЯ ЛЕСА

Лянкяранское предприятие по охране и производству лесов серьезно взялось за восстановление изрядно пострадавших Талышских лесов. На участке в 60 гектаров посажены саженцы редких пород деревьев-долгожителей, кустарников. До конца сезона будут посажены деревья еще на 40 гектарах. В целях оказания помощи производству и расширению лесов в других регионах республики лянкяранские лесничие создали хозяйство по выращиванию саженцев, заготовили более 100 тонн семян ценных и долговечных деревьев. В отдельные районы отправлены саженцы и 10 тонн семян каштанового дуба.

АЛТАЙСКИЙ ВУНДЕРКИНД СТАЛ СТУДЕНТОМ

Двенадцатилетний Эрнесто Евгений Санчес Шайда из Алтайского края без экзаменов зачислен в МГТУ им.

Баумана, сообщает агентство Интерфакс. Решение об этом принял ректор университета Игорь Федоров, на которого призвел большое впечатление доклад вундеркинда на 10-й Российской научной конференции молодых исследователей "Шаг в будущее". Оканчивающий в этом году экстерном школу Эрнесто уже избрал холодильник, работающий без компрессора и потому не требующий электричества, и телевизор с трехмерным изображением. По официальным данным, 3,6% детей в России являются одаренными. На Алтае этот показатель равен 4,2%, а в некоторых районах края он доходит до 6%, сообщили в администрации края.

ПРОГРАММА БЕСПЛАТНОЙ МЕДПОМОЩИ

В Эвенкийском АО реализуется территориальная программа государственных гарантий по оказанию бесплатной медицинской помощи на 2003 год. Она определяет виды медицинской помощи, предоставляемой населению бесплатно, финансируется за счет средств бюджетов всех уровней, средств обязательного медицинского страхования и других поступлений.

ПЧЕЛЫ РАБОТАЮТ БЕЗ ВЫХОДНЫХ

Пчела в одну минуту садится на 10 цветков, вне улья остается 10 минут и основательными наблюдениями подтверждается, что в день она совершает 40 вылетов. Таким образом от восхода до заката солнца облетает 4000 цветков, что составляет 400 минут, т.е. рабочий день в 6,5 часов.

Пчела вбирает нектар только при дневном свете. Но не знает выходных. Установлено, что с каждого цветка она берет в среднем 0,2 миллиграмма меда. Таким образом, в день из 4000 источников собирает 800 миллиграммов (0,8 грамма) медового сырья. Пчела в улье из 3 частей медового сырья изготавливает 1 часть меда. В таком случае для получения 500 граммов меда требуется 1500 граммов медового сырья и 1500/0,8, т.е. 1875 рабочих дней. Естественно, что ни одна пчела не производит 500 граммов меда, т.к. продолжительность ее жизни составляет 35 дней. Но в каждом улье находится приблизительно 10.000 рабочих пчел.

ПЕРВЫЙ ДИСК "СУВАР" А

"Зи хайи эл". Так называется долгожданный альбом лезгинской группы "Сувар". С душой, с ответственностью работал коллектив не только над программой, но и над дизайном диска. Лезгинские мотивы - зажигательные ритмичные мелодии составляют основную программу. Из 15 мелодий всего 2 медленные. Впервые прозвучат новые записи "Зи хайи эл", "Вун чи пата илифнаван?", "Лугьудани, лугьудачни?", "Кцлар", "Даллай" и другие песни в исполнении Рашава Ибрагимова, Руслана Пирвердиева, Рубабы Байрамбековой, Джамилии Заловой, Розы Гаджимурадовой, Ах-

меда Курбанова, танцевальные мелодии в исполнении Заура Мусаева и Афгана Джамалуддинова.

Диск знакомит поклонников со всем составом группы: это и руководитель ансамбля Седагет Керимова, и аранжировщик Афган Джамалуддинов и кларнетист Заур Мусаев. Примечательно, что в альбоме напечатаны слова всех песен вошедших в диск.

И так, в Азербайджане появился первый профессиональный студийный диск с лезгинскими мелодиями. Спешите приобрести его. Справки по телефону: 31-45-59 ежедневно после 21⁰⁰

ПО ПРОСЬБЕ ЛЮБИТЕЛЕЙ ЛЕЗГИНСКОЙ МУЗЫКИ

На днях в поселке Сахиль города Баку состоится концерт лезгинского инструментального ансамбля "Сувар". Принимаются заявки на приобретение билетов. Справки по телефону 31-45-59.

"САМУР"

Главный редактор
Седагет КЕРИМОВА

Адрес редакции:
370146 Баку, Метбуат
проспекти, 529-й квартал,
Издательство "Азербайджан",
этаж 3, каб. № 101.
Тел/Факс: 32-92-17
e-mail: samur83@yandex.ru
www.samur-press.narod.ru

Расчетный счет
26233080000
1-й Ясамалский филиал
ОУАБ г.Баку
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Рег. № 78

Тираж: 2000

Индекс: 5581